

Motion till riksdagen 2008/09:Ub11

**av Mats Pertoft m.fl. (mp)
med anledning av prop. 2008/09:66**

En ny betygsskala

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om betyg och betygskriterier.

Inledning

Den svenska skolan måste få arbetsro. Det får inte vara så att varje regerings-skifte är förenat med alltför omfattande och uppslitande reformer. Miljöpartiet har tillsammans med Socialdemokraterna försökt åstadkomma en blocköver-skridande uppgörelse om betygen med regeringen. En bred överenskommelse skulle kunna ge lärare och elever en stabil grund att arbeta utifrån och skapa förutsättningar för långsiktighet. För att en sådan överenskommelse ska kunna bli verklighet krävs det av samtliga parter att det finns en vilja till kompromisser. Tyvärr har den borgerliga regeringen med utbildningsminister Jan Björklund i spetsen varit helt ointresserad av kompromisser.

Grön skolpolitik är en politik där eleven står i centrum. Vår syn på skolan bygger på att människor i grunden är aktiva och kreativa, med en möjlighet att bli solidariska, ansvarstagande, kärleksfulla och empatiska vuxna. Skolan måste utgå från barnen, ungdomarna och studenterna. Att stödja deras utveckling och lärande samt att hjälpa och styra deras kunskapsutveckling genom livet är skolans huvuduppgift.

För att förverkliga denna målsättning inriktar sig Miljöpartiets skolpolitik i barn- och ungdomsskolan i allra första hand på att stödja den pedagogiska processen i skolan. Vi vet att sant lärande och utveckling inte visar sig i bokstäverna A till F eller för den delen i bokstavskombinationerna ”MVG” till ”G”. Sant lärande är en process som sker kontinuerligt och som utgår från ett inre växande, nyfikenhet och en längtan efter kunskap. Betygen säger helt enkelt för lite. Det är hög tid att utveckla ett system som bättre ger information om elevens utveckling.

Fel! Okänt namn på

Dagens betygssystem

Miljöpartiet anser att betygssystemet bör förändras. Problemet med dagens betygssystem ligger i att det gör anspråk både på att vara ett system för att ge elever och föräldrar information om hur eleverna presterar i skolan och att vara ett system för urval till gymnasiet och högskolan. Dessa två funktioner är helt olika till sin karaktär och faktiskt svårförenliga. Miljöpartiet tycker att dagens system fungerar relativt bra för urval till högre studier, men när det gäller den andra uppgiften så anser vi att det ligger mycket i den utbildningsvetenskapliga forskningen kritik mot betygen, och vi är därför starkt kritiska till dagens betygssystem.

Ett problem med betygssystemet, som i allra högsta grad är relevant när det gäller betygens funktion som instrument för urval till högre studier, är att betygen inte är likvärdiga. Betygsforskaren Bengt Selghed på Högskolan i Kristianstad har i en studie visat att lärarna väger in mycket annat än elevens kunskaper när de ska sätta betyg. Det handlar om elevens sätt att engagera sig i skolarbetet, hur de uppför sig i skolan, om de sköter sina hemuppgifter, hur skolorganisationen ser ut med mera. Skolverket konstaterade 2007 att betygen inte är likvärdiga och Riksrevisionen ansåg i en rapport 2004 att fullständig likvärdighet inte heller är möjlig med nuvarande betygssystem. Det finns också forskarrapporter om betygsinflation från Umeå universitet som visar att betygen i gymnasiet har blivit högre utan att kunskaperna ökat de senaste åren. Det innebär att de som gick ut för några år sedan riskerar att missgynnas på arbetsmarknaden jämfört med några år yngre personer. I grunden blir betygsutformningen en fråga om rättssäkerhet för eleverna.

Betygens andra funktion är att ge bra information till elever och föräldrar om hur eleven ligger till i förhållande till kunskapsmålen och vad eleven behöver göra för att nå bättre resultat. Men faktum är att det inte räcker långt med en bokstav på ett papper. Eleverna måste på ett tydligt sätt få veta vad de kan, vad de inte kan och vad de kan bli bättre på. Så fungerar inte dagens betyg som bara är en bokstavskombination på en, två eller tre bokstäver.

Sveriges Radio sände i september 2008 en serie program under titeln Kris i skolan? I programmet redovisades svaren på en enkät som gått ut till 123 professorer i utbildningsvetenskap, varav 71 svarade. På frågan om betyg tidigare än idag och i fler steg kommer att leda till att eleverna presterar bättre i skolan svarade en förkrossande majoritet, 72 %, nej medan endast 8 % svarade ja. Det är en svidande kritik mot regeringens politik. Det bekräftar det som Miljöpartiet alltid hävdar. Ett nytt omdömessystem måste bygga på kunskaper och forskningsbaserade fakta istället för populistiskt tyckande. Om kunskap och kvalitet i skolan ska kunna öka – måste också kunskap användas som grund för att utveckla skolan.

Regeringens förslag till betygsskala

Regeringens proposition 2008/09:66 En ny betygsskala föreslår precis det som forskarkåren dömer ut, en betygsskala i fler steg än i dag. Regeringens förslag går ut på att en ny betygsskala med sex betygssteg introduceras, samt möjligheten att få "streck" i betyg.

Regeringens motiv för att införa detta nya betygssystem är att man menar att det ger "ökad tydlighet i information till elever och vårdnadshavare genom att kunskapsprogressionen hos eleverna bättra tydliggörs" och "att minska avstånden mellan betygsstegen bör också öka elevernas motivation för att anstränga sig mer för att nå bättre resultat". Fler betygssteg löser dock inte det grundläggande problemet med betygens otydlighet. Faktum kvarstår, en bokstav säger inte särskilt mycket om vad en elev kan, eller behöver lära sig mer av. En bokstav talar inte om vilken utvecklingspotential en elev har eller vilka svaga respektive starka sidor en elev har inom ett ämne.

Regeringens förslag är också problematiskt vad gäller likvärdighet. Förslaget rättar inte till några av de problem som finns med dagens betygssystem vad gäller orättvisor och snudd på godtyckliga bedömningar. Tvärtom ökar förslaget ytterligare risken för olikvärdighet genom att två av betygsstegen helt ska sakna betygs-kriterier.

Regeringen föreslår att betygsskalan ska gå från A till F med tillägget "streck". F står för icke godkänt och ett streck innebär att eleven varit frånvarande i sådan utsträckning att eleven inte kan bedömas. Av betygen för godkända resultat ska det bara finnas kriterier för tre av fem betygssteg. För betygen B och D ska inga kriterier finnas. Regeringen skriver i propositionen: "Betygsstegen B och D bör användas när eleven uppfyller kriterierna för närmast underliggande steg och till övervägande delen kriterierna för nästa betygssteg. Vid användningen av betygsstegen B och D bör läraren således inte göra en bedömning som grundas på en kvantitativ sammanvägning av elevens kunskaper. Betygen B och D speglar i stället en kunskapsprogression där eleven har påvisbara och centrala kunskaper för närmast högre betyg, dvs. C respektive A, men där de ännu inte uppfyller samtliga kriterier för det högre betyget" (prop. s. 15).

Miljöpartiet anser inte att detta är acceptabelt eftersom det riskerar leda till än mer godtycke i betygssystemet. Många remissinstanser, som till exempel Lärarnas Riksförbund och Sveriges Kommuner och Landsting, har också varit starkt kritiska till regeringens förslag på denna punkt.

Rätt att överklaga åtgärdsprogram och betyg

Åtgärdsprogram

Alla elever ska ha möjlighet att nå godkända betyg, även om eleverna har olika förutsättningar. Elever som har svårigheter i skolarbetet har enligt skollagen rätt till särskilt stöd. För att säkerställa att en elevs behov av särskilt

Fel! Okänt namn på

stöd tillgodoses har eleverna rätt till ett åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammen utgör viktiga verktyg för det pedagogiska arbetet i skolan. De fungerar som uppföljnings- och utvärderingsinstrument och skapar pedagogiska diskussioner. Åtgärdsprogrammen bidrar också till att tydliggöra ansvarsfördelningen i arbetet med barnen, både i relationen mellan hem och skola och mellan olika befattningshavare inom och utom skolan. Tyvärr har det visat sig att åtgärdsprogram ofta håller en väldigt låg kvalitet, och det är inte ovanligt att elever som har rätt till det ändå inte får något åtgärdsprogram.

Elever som är i en situation där de behöver särskilt stöd är en extra viktig grupp att uppmärksamma. Ambitionen för den svenska skolan måste vara att alla elever går ut grundskolan med fullständiga betyg, och för att det ska bli verklighet måste denna grupp uppmärksammas och få det stöd som de behöver och har rätt till.

Elevers rättigheter behöver stärkas på flera sätt, och regeringens förslag gör vissa förändringar än mer angelägna. Regeringen föreslår dels att betygssteget F införs, som betecknar ett icke-godkänt resultat, dels att ”streck” ska föras in i betygsdokumentet som en markering som visar att eleven varit frånvarande i för stor utsträckning för att betyg ska kunna sättas. Detta är nyheter i betygssystemet och har ifrågasatts bland annat av Lärarförbundet, som inte tycker att betyget ”icke godkänt” hör hemma i den obligatoriska grundskolan. ”Finns det risk för ett underkännande måste det istället vara en signal till skolhuvudmannen att sätta in alla resurser för att ge eleven stöd och undvika ett sådant misslyckande” säger Lärarförbundets ordförande Eva-Lis Sirén i ett pressmeddelande.

I ljuset av detta blir åtgärdsprogrammen än viktigare och Miljöpartiet anser att kvaliteten på åtgärdsprogrammen måste öka. I år kom Skolverket ut med allmänna råd för arbete med åtgärdsprogram för att försöka höja kvaliteten på programmen. Miljöpartiet tycker att det är bra men anser också att elevernas rättssäkerhet måste stärkas genom att möjlighet till överklagan av åtgärdsprogram införs. Eleverna har enligt lag rätt att få kvalitativt extra stöd, men denna rätt berövas dem alltför ofta. För Miljöpartiet är det enormt viktigt att dessa elever får den hjälp de behöver. Den ständigt ökande skara elever som söker individuella programmet till gymnasiet är ett bevis för att detta inte har fungerat.

På initiativ av Miljöpartiet och de borgerliga partierna gav riksdagen våren 2006 den dåvarande regeringen i uppdrag att återkomma till riksdagen med förslag till hur en rättighet att överklaga åtgärdsprogrammet skulle kunna se ut. Trots att de borgerliga partierna sedan två år innehar regeringsmakten har ingenting hänt med frågan. Miljöpartiet anser att detta måste ändras nu.

Elever ska ha rätt att få betyg omprövade

Så länge dagens betygssystem finns kvar ska eleverna självklart ha rätt att få sina betyg omprövade. Regeringens förslag om fler betygssteg gör om möjligt detta än mer angeläget eftersom elever nu riskerar att få ett F eller ”streck” i betyg, betygssteg som får stora och allvarliga konsekvenser för eleverna.

Betygssättning är myndighetsutövning och bör självklart liksom andra myndighetsbeslut kunna omprövas. Lärarfacken, Elevorganisationen och samman slutningen Sveriges Kommuner och Landsting står enade i kravet om att betyg bör kunna överprövas, vilket också föreslogs i Skollagskommitténs betänkande. Det är en grundläggande fråga om elevernas rättssäkerhet. Därför anser Miljöpartiet att regeringen bör få i uppdrag att återkomma till riksdagen med ett förslag som ger eleverna möjlighet att få sina betyg överklagade.

Betygsfria skriftliga omdömen

Betygssystem av den typ som vi har i dag är som vi konstaterat problematiska på flera sätt. Miljöpartiet förespråkar i stället ett utvärderingssystem som motiverar eleverna till att lära sig mer. Eleverna ska kunna nå bättre resultat och utvecklas under sin tid i skolan. Vi vill införa betygsfria skriftliga omdömen som en formaliserad version av utvecklingssamtalen som hålls varje år i grundskolan. De skriftliga omdömen som eleverna får ska vara ganska vida och breda i sin karaktär under de första årskurserna för att allteftersom man kommer högre upp i skolan bli mer konkreta och relaterade till grundskolans utbildningsmål. Syftet med omdömena är att eleverna ska få utförlig och tydlig information om hur de ligger till och om vad de behöver arbeta mer med. Det är viktigt att omdömena är framåtsyftande.

Betyg enligt dagens modell blir enbart kvar som ett urvalsinstrument för fortsatta studier och arbete. I praktiken behöver betygen då enbart ges som slutbetyg i grundskolans årskurs 9 samt i gymnasiet. Skriftliga betygsfria omdömen kommer att utgöra ett kvalitativt underlag för den lärare som ska sätta slutbetyg. Elever och föräldrar ska inte heller behöva känna sig överraskade över ett slutbetyg, utan kan känna ökad trygghet med den utvärdering som de betygsfria omdömena står för.

Det finns många positiva erfarenheter av skriftliga omdömen. I de skolor där detta prövats är elever, lärare och inte minst föräldrar nöjda med utfallet. Dylan Wiliam från Institute of Education vid Londons universitet, en av världens mest ansedda betygsforskare, pekar på forskning som visar att skriftliga omdömen höjer elevernas resultat med i genomsnitt 30 % och betyg inte alls. Sverige behöver ett modernt utvärderingssystem i skolan som motiverar eleverna till bättre resultat.

Miljöpartiets förslag om betygsfria skriftliga omdömen får inte på något sätt sammanväxlas med de frivilliga betygsomdömen som regeringen infört från och med höstterminen 2008. Denna typ av betygsomdömen är i praktiken samma sak som betyg. Det mest allvarliga problem som finns med regeringens betygsomdömen är att det dels inte finns några nationella kriterier eller bedömningsunderlag, dels att lärarna som ska sätta betygsomdömen inte har någon utbildning för detta.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 28 november 2008

Mats Pertoft (mp)

Peter Rådberg (mp)

Jan Lindholm (mp)

Lage Rahm (mp)

Mikaela Valtersson (mp)